HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

[א]שבשעת לקיטתו עישורו דברי רבן גמליאל ר' אליעזר אומר אתרוג שוה לאילן לכל דבר הוא דאמר כי האי תנא דתניא (א)א"ר יוסי אבטולמוס העיד משום חמשה זקנים אתרוג אחר לקיטה למעשר ורבותינו נמנו באושא ואמרו [ב]בין למעשר בין לשביעית שביעית מאן דכר שמיה חסורי מיחסרא והכי קתני אתרוג אחר לקיטה למעשר ואחר חנטה לשביעית ורבותינו נמנו באושא ואמרו אתרוג (א) בתר לקיטה בין למעשר בין לשביעית טעמא דלולב בר ששית הנכנס לשביעית הוא הא דשביעית קדוש אמאי עצים בעלמא הוא ועצים אין בהן משום קדושת שביעית (ב)(דתנן) [ג]עלי קנים ועלי גפנים שגבבן לחובה על פני השדה [ג]לקטן לאכילה יש בהן משום קדוש' שביעית לקטן לעצים אין בהן משום קדושת שביעית שאני התם דאמר קרא [1]לכם לאכלה לכם דומיא דלאכלה מי שהנאתו וביעורו שוה יצאו עצים שהנאתן אחר ביעורן והאיכא עצים דמשחן דהנאתן וביעורן שוה אמר רבא (ד)סתם עצים ולהסקה הן עומדין ועצים להסקה תנאי היא דתניא(ה) [ד]אין מוסרין פירות שביעית לא למשרה ולא לכבוסה ר' יוסי אומר מוסרין מ"ט דת"ק דאמר קרא לאכלה ולא למשרה ולא לכבוסה מ"ט דרבי יוסי אמר קרא לכם (ו)לכם לכל צרכיכם ואפילו למשרה ולכבוסה ות"ק הא כתיב לכם ההוא לכם דומיא דלאכלה מי שהנאתו וביעורו שוה יצאו משרה וכבוסה שהנאתן אחר ביעורן ורבי יוסי הא כתיב לאכלה ההוא מיבעי ליה לאכלה ולא למלוגמא כדתניא לאכלה ולא למלוגמא אתה אומר לאכלה ולא למלוגמ' או אינו אלא ולא לכבוסה כשהוא אומר לכם הרי לכבוסה אמור הא מה אני מקיים לאכלה לאכלה ולא למלוגמא מה ראית לרבות את הכבוסה ולהוציא את המלוגמא

מרבה

שבשעת לקיטתו עישורו. שאם חנט בשנה שניה שמעשרותיה מעשר ראשון ומעשר שני ונלקט בשלישית לשמיטה שמעשרותיה מעשר ראשון ומעשר עני מתעשר כדין מעשר שלישית ואילו שאר אילנות שחנטו פירותיהן בשניה ונלקטו בשלישית מתעשרין כדין שניה. ולענין מעשר השוו אתרוג לירק דמעשר פירות האילן וירקות דרבנן ומעשר גורן ויקב דאורייתא ובגורן ויקב ילפינן בראש השנה (דף יג:) שמתעשר אחר השנה שהביאו שליש מקראי ואסמכו רבנן מעשר דבריהם אגורן ויקב מה גורן ויקב מיוחדים שגדילים על רוב מים דהיינו מי גשמים ומתעשרין לשנה שעברה אף כל הגדילין על רוב מים כגון פירות האילן מתעשרין לשנה שעברה יצאו ירקות שגדילין על כל מים שמתעשרים לשנה הבאה ואתרוג נמי גדל על כל מים כירק: **לכל דבר.** אף למעשרות: **הוא דאמר.** תנא דמתני' דמקפיד אאתרוג: (ז)**(דאמר) כי האי תנא.** דקתני ורבותינו נמנו באושא ואמרו אתרוג אחר לקיטה בין למעשר בין לשביעית: **טעמא דלולב בר ששית כו'.** קושיא היא כלומר לעיל אמר דהיינו טעמא דלולב ניקח משום דבר ששית הוא הא שביעית הוא אסור ונפקא מינה שלולבי שביעית קדושת שביעית נוהג בהו שלא ליקח בדמיהן חלוק וטלית: **שגבבן.** שכינסן לאוצרן: **לחובה.** לשון מחבא: **לקטן לאכילה.** למאכל בהמה: **שאני התם.** גבי עצי הסקה להכי לא נוהגין בהן שביעית דאמר קרא והיתה שבת וגו' ומשמע לכם לכל צרכיכם וכתיב לאכלה למימרא דאין מותר ליהנות מפירות שביעית אלא הנאה הדומה לאכילה: **שהנאתו וביעורו שוה.** כלומר שהנאתו וביעורו שמתבער מן העולם באין כאחד כגון סיכה ושתיה והדלקת הנר. ומהך דרשה נמי ילפינן שאין שביעית נוהג אלא בפרי העומד להנאות הללו דה"נ מידרש קרא והיתה שבת הארץ נוהגת במה שלכם לאכלה שהנאתו דומה לאכילה: **יצאו עצי הסקה שהנאתן אחר ביעורן.** משנעשו גחלים אופין בהן אבל לולב עיקר הנאתו לכבד את הבית והוא שעת ביעורו וקלקולו ודמי להנאת אכילה ועלי קנים וגפנים קיימי להכי ולהכי הלכך בתר מחשבה אזלי: **והא איכא עצים דמשחן.** עץ שמן שהעץ עצמו מדליקין בו להאיר כמו באבוקות והוי הנאתו וביעורו שוה נימא השתא מיהא אם לקטן להדלקת אורה דנהגא בהו שביעית: ומשני **סתם עצים.** של היסק להסקה ניתנו לבריות וסתמן לאו להאיר קיימו הלכך לא נחתא בהו קדושת שביעית מעיקרא ואפילו לקטן להאיר: ה"ג **עצים דהסקה תנאי היא.** ועצים דהסקה גופייהו שהנאתן אחר ביעורן תנאי היא אי נהגא בהו שביעית אי לא דאיכא תנא דדריש לכם דומיא דלאכילה למעוטי כל שהנאתו אחר ביעורו כדדרשינן לעיל ומההיא דרשה אימעוט עצים ואיכא דלא ממעט מיניה אלא דבר שאין הנאתו שוה בכל אדם כגון מלוגמא וזילוף ואפיקטויזין. ואני שמעתי מרבותי שהיו גורסים וסתם עצים להסקה נינהו תנאי היא וכן כתוב בכל הספרים וטרחתי מנעורי בכל לידי שיטת הש"ס ליישבה כפי דבריהם ואיני יכול ומצאתי גירסא זו בספר כתב ידו של רבינו גרשום בן יהודה מנוחתו כבוד ובסדר ישועות של רבינו יצחק בר מנחם כתוב ואינו מוגה וכן נראה בעיני: **אין מוסרין פירות שביעית לא לתוך משרה.** לשרות פשתן ביין של שביעית: **ולא לכבוסה.** לכבוס בגדי' ביין של שביעית. משרה וכבוסה הנאתן אחר ביעורן שמשעה ששורה הבגדים או הפשתן ביין שעה אחת נתבער ואבד לו והנאתו אינה עד שילבש הבגדים: **למלוגמא.** לרפואה:

אליעזר אי בתר לקיטה כרבן גמליאל נהג בו שני עישורין אלמא דמאן דאמר בתר לקיטה אע"ג דנגמר פרי [ככר] דהרי חנט בשבט של שנה שעברה ולא נלקט עד שבט אחר ושמא אתרוג חלוק משאר פירות לפי שדרכו לעמוד באילן שתים ושלש שנים וכל זמן שמתקיים באילן גדל בכל שנה ושנה אי נמי אע"פ שחנט בשבט של שנה שעברה זימנין דאין נגמר גידולו עד שבט אחר וניחא השתא דנקט רבי יוחנן פ"ק דר"ה (דף טו:) גבי אתרוג אפילו כזית ונעשה ככר כלומר דע"י מי שנה הבאה גדילה ומיהו כזית לאו דווקא בעינן דהא רבי יוחנן בתר חנטה אזיל ושמא לא חשיבא חנטה באתרוג פחות מכזית:

ורבותינו נמנו באושא. אית דגרסי פ"ק דר"ה (דף טו:) אתרוג אחר חנטה בין למעשר בין לשביעית וסברי כרבי אליעזר דלעיל ואי אפשר לומר כן כדמוכח בשמעתין דגרס אחר לקיטה ושלש מחלוקות בדבר: **שגבבן לחובה.** יש לפרש דווקא נקט ויש לפרש אורחא דמלתא נקט: **לקטן לאכילה.** אי בסתם היו לעצים לא היה מועיל מפרש לאכילה מידי דהוה אעצים דמשחן שליקטן להאיר לרבא דאמר סתם עצים להסקה ושמא הני סתמייהו להכי ולהכי הלכך אזלינן בתר מפרש: **ועצים דהסקה תנאי היא.** אי נהגא בהו שביעית או לא דאיכא תנא דדריש לכם דומיא דלאכילה למעוטי כל שהנאתו אחר ביעורו וממעט עצי הסקה ואית דלא ממעט אלא דבר שהנאתו אין שוה בכל אדם כגון מלוגמא וזילוף ואפיקטויזין כך פירש בקונט' ורבותינו היו גורסין וסתם עצים להסקה ניתנו תנאי היא ופי' בקונט' דטרח עלה ליישבה ולא יכול ובהגוזל קמא (ב"ק דף קא.) פי' בקונט' וזה לשונו תנאי היא איכא למאן דאית ליה סתם עצים להסקה ניתנו ולא חיילא שביעית ואפילו אעצים דמשחן ואיכא דסבר אעצים דמשחן מיהא חיילא והיינו תנאי רבנן סברי סתם פירות לאכילה ניתנו וחיילא עלייהו קדושת שביעית כדאמרי' דאכל דבר שהם וביעורן שוה חיילא הלכך אפילו לקטן למשרה ולכבוסה לא מהניא מחשבה למיהוי כעלי קנים שלקטן לעצים ומשתרו דהכא סתמייהו להכי ולהכי אבל פירות סתמייהו לאכילה ומשעת יצירתן חיילא קדושה עלייהו ותו לא מהניא מחשבה לאפקועי למשרה ולכבוסה דאין נוהגין בקדושת שביעית וגבי עצים נמי סתם עצים להסקה ניתנו ולא חיילא אפילו אעצים דמשחן ור' יוסי סבר לא אמרי' סתם פירות לאכילה ניתנו ומהניא בהו מחשבה כעלי קנים וגפנים והיכא דלקטן למשרה הוי דבר שהנאתו אחר ביעורו ולא חל עליה שביעית: **יצאו משרה וכבוסה שהנאתן אחר ביעורן.** שמשעת ששרה הפשתן או הבגדים ביין שעה אחת נתבער ואבד והנאתו אינה עד שילבש אותן בגדים כך פי' בקונט' ותימה דבהגוזל קמא (ב"ק דף קא: ושם) קא חשיב מין הצבועין הנאתן וביעורן שוה ומהאי טעמא הוה ליה לאחשובי הנאתו אחר ביעורו שביעור בשעת צביעה ולבישה אחר כך ולמאי דבעי למימר' התם יש שבח סממנין על גבי הצמר ניחא דאין זה שייך גבי משרה וכבוסה ובקונטרס פירש שם דמיני צבעים בשעת רתיחת היורה כלה השורש וקולט הצבע בבגד נמצא הנאתו וביעורו שוה אבל משרה וכבוסה משעה שמטילין פשתן או בגד ביין נתקלקל ונבער והנאתו אינה עד שלשה ימים או ארבעה שיהא הפשתן שרוי:

אין

מסורת הש"ס

(א) [ר"ה טו. תוספ' שביעית סוף פ"ד], (ב) [צ"ל דתניא], (ג) ב"ק קא: [ע"ש כל הסוגיא], (ד) [גיטין נג. ע"ש נדרים סב. ע"ש ב"ק קב.], (ה) ב"ק קב., (ו) [מכות יג.], (ז) רש"ל מ"ז,

◆

תורה אור השלם

1. וְהָיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם לְאָכְלָה לְךָ וּלְעַבְדְּךָ וְלַאֲמָתֶךָ וְלִשְׂכִירְךָ וּלְתוֹשָׁבְךָ הַגָּרִים עִמָּךְ: ויקרא כה ו

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמרו אתרוג אחר לקיטה:

◆

מוסף רש"י

שבשעת לקיטתו עישורו. שאם חנטה בשניה ונלקטת בשלישית, מתעשר כדת שנה שלישית, כירק, לפי שאף הוא דרכו ליגדל על כל מים, הכי מפרש בשמעתתא קמייתא דקדושין (ר"ה יד:) שאין הולכין בו לענין מעשרות אחר חנטה כשאר אילנות אלא אחר שנה שנלקט בו כירק. המעשרות משתנות כסדר השנים, שנה ראשונה של שמיטה מעשר ראשון ושני, וכן בשניה, אבל שלישית מעשר ראשון ומעשר עני, ואם חנט בשניה ונלקט בשלישית בשאר אילנות אחר חנטה ובאתרוג אחר לקיטה כירק (קדושין ב:). **שביעית מאן דכר שמיה.** דקאמר דאימנו עלה רבותינו אלמא איכא מאן דפליג (ר"ה טו.). **אתרוג אחר לקיטה למעשר.** לענין חדש וישן ולענין שניה נכנסת לשלישית או שלישית לרביעית, **ואחר חנטה לשביעית.** בין להפקר בין לביעור כשאר אילנות, ובת שביעית הנכנסת לשמינית הפקרה הוא פוטרה מן המעשר, דאילו לענין מעשר בשאר שני שבוע אזיל ביה רבנן בתר לקיטה לגבי חדש וישן ומעשר שני ומעשר עני משום דדרכו ליגדל על כל מים כירק, והכי מפרש בשמעתא קמייתא דקדושין, אבל לשאר דבריו שוה לאילן בתר חנטה (ר"ה טו:). **שגבבן לחובה.** לעשות מהן מחבוא, אוצר לימות החורף (ב"ק קא.). **אין בהן משום קדושת שביעית.** ויהנה מהן אף לאחר זמן הביעור (שם). **שהנאתו וביעורו שוה.** דבר שבשעת הנאתו כלה מן העולם (שם). **יצאו עצים.** שלאחר ביעורן שנעשים גחלים הוא דהויא עיקר הנאתן (שם). **והא איכא עצים דמשחן.** שמאירין כנר אבוקה לנושאן בידו והנאתן וביעורן שוה תיחול עלייהו שביעית (שם). **סתם עצים להסקה הן עומדין.** ולא להאיר הלכך עצים נינהו ומעיקרא לא חל עלייהו שביעית (שם קב.). **ועצים להסקה תנאי היא.** איכא למ"ד סתם עצים להסקה ניתנו ולא חיילא שביעית אפילו אעצים דמשחן ואיכא למאן דלית ליה ואעצים דמשחן מיהא חיילא (שם). **לא למשרה ולא לכבוסה.** אין שורין פשתן ביין של שביעית וכן אין מכבסין בגדים, דהוי סחורה (שם). **מי שהנאתו וביעורו שוה.** הנאה שהיא בשעה שהוא כלה מן העולם אתה יכול ליהנות מפירות שביעית קודם זמן הביעור, **יצאו משרה וכבוסה שהנאתן אחר ביעורן.** משעה שמטילין פשתן או בגד ביין נתקלקל ונבער והנאתו אינו אלא עד שלשה ימים וד', עד שיהא הפשתן שרוי וכן הבגד. והיינו תנאי, דרבנן סברי סתם פירות לאכילה וחיילא עלייהו קדושת שביעית, כדאמרן לעיל דכל דבר שהנאתו וביעורו שוה חיילא, הלכך אפילו לקטן למשרה וכבוסה לא מהניא מחשבה לאפקועי איסורן למיהוי כעלי קנים שלקטן לעצים דמשתרו, דהתם סתמייהו להכי ולהכי אבל פירות סתמן לאכילה ומשעת יצירתן חייל קדושתן ותו לא מהניא מחשבה לאפקועי ואסורין למשרה וכביסה דאין נהגין בקדושת שביעית אלא הנאה הדומה לאכילה, וגבי עצים נמי סתם עצים להסקה ניתנו ולא חיילא אפילו אעצים דמשחן, ור' יוסי סבר לא אמרינן סתם פירות לאכילה ניתנו ומהניא בהו מחשבה כעלי קנים וגפנים, דהיכא דליקטן למשרה הוי דבר שהנאתו אחר ביעורו ולא חל עלייהו שביעית כך מצאתי ויש לשונות אחרים וזו שמעתי והגון (שם). **למלוגמא.** אלנפסט"ר (שם).

עין משפט נר מצוה

צה א מיי' פ"א מהל' מעשר שני הל' ה [טוש"ע י"ד סי' שלא סעי' קכו]:

צו ב מיי' שם ופ"ד מהל' שמיטה הלכה י"ב:

צז ג מיי' פ"ה מהלכות שמיטה הלכה יא:

צח ד מיי' שם הל' י:

◆

רבינו חננאל

דתניא נמנו וגמרו באושא אתרוג אחר לקיטה בין למעשר בין לשביעית. כבר פירשנו זה העניין כולו בראש השנה לפיכך לא הוצרכנו להאריך בכאן. **ומקשינן** וכי לולב כפרי הוא דמוקמת לה בבן ששית שנכנס לשביעית, עץ הוא, ועץ אין בו קדושת שביעית. דתנן עלי קנים ועלי גפנים שגבבן מן השדה, ליקטן לאכילה יש בהן קדושת שביעית, לעצים אין בהם משום קדושת שביעית. ושנינן שאני התם דאמר קרא לכם, ואמר קרא לאכלה, כלומר לא ניתנה לכם שביעית אלא לאכילה, (ו)בעינן דומיא דאכילה לכם. ודרך המאכל [נ"א: האכילה] ללעוס ולבער המאכל בלעיסתו מתורת אוכל, וכיון שמגיע בחניכיו נהנה חכו מן המאכל בלעיסתו, ונתבער אותו הפרי [כאחת], נמצאת הנאתו ועת ביעורו באין כאחד. וזהו פי' הנאתו וביעורו שוין. וכל דבר שהנאתו וביעורו ביחד, קדושה [נ"א: קדושת שביעית] חלה עליו, ואף על פי שאינו נאכל, והוא שניתן ליהנות ממנו כדרך האכילה, ששוה בכל אדם. יצאו עצים שהנאתן אחר ביעורן, כלומר אין הפת נאפת ואין התבשיל מתבשל אלא אחר שריפת העצים, הנה ביעורן קודם להנאתן, לפיכך אין קדושה חלה על העצים. **ודחינן** והא איכא עצים דמשחן. פי' דמשחן, להתחמם, כדכתיב ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו, ומתרגמינן ולא שחין ליה. כלומר עצים שעושה בהן המדורה להתחמם, שבעת הדלקתן הוא מתחמם בהן, נמצאת הנאתו ועת ביעורו ביחד, ולמה אין קדושת שביעית חלה עליהן. **ודחי רבא** סתם עצים להסקה הן עומדין. פי' עצים להסיקן תחת תבשילו ועל התנור לאפות בו את הפת עומדים, לאפוקי לולב דלאו להסקה עומד והנאתו בעת ביעורו, לפיכך יש בו קדושת שביעית. ומשום דהוא בן ששית שנכנס לשביעית שרי לזבוני. **וסתם** עצים להסקה עומדים ואין מותרין בשביעית אלא משום הנאתן אחר ביעורן תנאי היא. דתניא אין מוסרין פירות שביעית למשרה ולכבוסה. פי' כגון פירות שמלבנין וכובסין בהן, כגון הבורית וכיוצא בהן, בשביעית אסור. מהאי טעמא דכתיב לכם (יהיה) לאכלה, בעינן לכם דומיא דלאכלה, מה לאכלה בעת הנאתו מתבערין אף לכם בעינא להיות ביעורו בעת הנאתו, [לאפוקי משרה ששורין בו הפשתן, וכביסה], שמתכבסין ומתלבנין אחר ביעורן, ונמצאת הנאתן אחר ביעורן ואסור, וכן העצים. ור' יוסי מתיר, דייק לכם לכל צרכיכם ואפי' משרה וכביסה. והאי דכתיב לאכלה למעוטי מלוגמא,